

The analysis of statistical data shows a steady growth of the number of applications by Ukrainians to the European Court of Human Rights. On June 30, 2015, Ukraine moved from fourth in 2013 to the first place in the number of applications that are pending in the Court (21.2% of the total number of cases).

Among a significant number of cases that the European Court of Human Rights hears and resolves, there are disputes over unlawful dismissal. Among the most notorious of them is the case of “Oleksandr Volkov vs. Ukraine”.

The greatest number of applications that are considered by the European Court of Human Rights refers to disputes about the payment of due to the claimants compensations. The majority of all applications to the Court against Ukraine concerns non-fulfillment of judicial resolutions on this issue. Among those payments the first place is occupied by arrears of wage payment.

Thus, analysis of statistical data of recent years, which are published by the European Court of Human Rights, shows a steady increase of the number of applications made by citizens of Ukraine with the purpose of protecting their labour rights: unlawful dismissal, arrears of wage or nonpayment of the part thereof and so on.

The European Court of Human Rights plays an important role in taking measures of individual and general nature, the latter should be devoted to amendment and improvement of Ukrainian legislation.

Key words: European Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, the resolutions by the European Court of Human Rights, labour, forced labour.

УДК 347.956.6

Підстава колективного позову: поняття, структура, порядок формування

К. О. Фесик,

аспірант Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України, адвокат

Досліджено підстави колективного позову. Аналізуються ті властивості окремих позовних вимог, які дозволяють їх об'єднати в єдине провадження та обумовлюють ефективність застосування колективного позову. На підставі дослідження рис та порядку формування підстави колективного позову визначається її структура. Обґрунтовується висновок про однотипність підстав вимог, об'єднаних в колективний позов.

Ключові слова: цивільне судочинство, колективний позов, підстава позову, однотипність вимог.

Фесик К. А. Основание коллективного иска: понятие, структура, порядок формирования

Исследованы основания коллективного иска. Анализируются те черты отдельных исковых требований, которые делают возможным их объединение в едином производстве и обуславливают эффективность применения коллективного иска. На основании исследования свойств и порядка формирования основания коллективного иска определяется его структура. Обосновывается вывод об однотипности оснований требований, объединенных в коллективный иск.

© Фесик Кирило Олександрович – аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, адвокат

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, коллективный иск, основание иска, однотипность требований.

Fesyk Kyrylo. Basis of the collective claim: concept, structure, formation order

Article is devoted to research of the basis of the collective claim. Those lines of separate claim requirements which do possible their association in uniform production are analyzed and cause efficiency of application of the collective claim. On the basis of research of properties and an order of formation of the basis of the collective claim its structure is defined. The conclusion about uniformity of the bases of the requirements united in the collective claim locates.

Key words: civil legal proceedings, collective claim, claim basis, uniformity of requirements.

Глобалізація сучасного суспільства з необхідністю зумовлює адаптацію процесуальних засобів захисту прав та інтересів суб'єктів до оновленого характеру порушень прав та небезпек. Зокрема, потребують законодавчого оформлення особливості позовного захисту однотипних інтересів значної кількості осіб, на що неодноразово зверталася увага в літературі¹. У світовій практиці для цього використовується специфічний інститут колективного (групового, класового) провадження. Різноманітні аспекти процесуального порядку вирішення позовів, що об'єднують вимоги значної кількості осіб, досліджувалися в працях Г. О. Аболоніна, Н. С. Батаєвої, Б. О. Журбіна, О. П. Клейнмана, П. П. Колесова, І. В. Решетнікової, Т. В. Степаненко, Г. П. Тимченка, В. К. Пучинського, В. В. Яркова та ін. Проте пропозиції щодо законодавчого врегулювання розгляду колективного позову мають ґрунтуватися на дослідженнях специфічних рис відповідних вимог та виокремленні їх властивостей, котрі є запорукою ефективного функціонування відповідного інституту.

Основою дослідження підстави колективного позову є загальнотеоретичне уявлення про підставу як елемент позову, що складається із сукупності фактів, якими позивач обґрунтовує свої вимоги. А оскільки колективний позов – це вимоги значної кількості осіб, підстава колективного позову відрізняється певною специфікою, що проявляється в її структурі та характері фактів, що входять до її складу. Важливим фактором, що потребує урахування при встановленні підстави колективного позову, є також допустима межа певної різноманітності вимог окремих позивачів.

В літературі підстава колективного позову визначається неоднозначно. Так, як одну з характерних рис позовів на захист невизначеного кола осіб І. В. Решетнікова та В. В. Ярков називають співпадіння підстави позову². Однак це твердження має дещо незавершений характер. Вести мову про співпадіння можна тільки щодо кількох об'єктів дослідження. В наведеному твердженні об'єкт – позов – є тільки один. Тобто можливим є співпадіння підстав позовів. Однак такий підхід є неприйнятний через те, що позов на захист невизначеного кола осіб (колективний позов) один. Тому пояснення, запропоноване вказаними вченими щодо підстави позову на захист невизначеного кола осіб, не може бути сприйняте для розкриття суті досліджуваного питання.

¹ Аболонин Г. О. Групповые иски / Аболонин Г. О. – М. : Норма, 2001. – 256 с.; Тимченко Г. П. Способы и процессуальные формы защиты гражданских прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Тимченко Г.П. ; НЮАУ ім. Я. Мудрого. – Х., 2002. – 203 с.

² Ярков В. В. Гражданское право и гражданский процесс в современной России / В. В. Ярков, И. В. Решетников. – М.: Норма, 1999. – С. 137.

Н. С. Батаєва також підкреслює співпадіння підстави позову потенційних позивачів, а далі говорить про тотожність підстави позову, повертаючись врешті до ознаки співпадіння³.

Г. О. Аболонін визначає підставу групового майнового позову як юридичні факти, з якими особа пов'язує матеріально-правові вимоги численної групи осіб до відповідача або свої особисті вимоги до численної групи відповідачів, або правовідносини, що становлять предмет майнового групового позову в цілому. Водночас підставою позову на захист невизначеного кола осіб, на думку автора, є юридичні факти, з якими особа, що звернулася з позовом, пов'язує вимоги до суду про визнання дій відповідача такими, що порушують права та законні інтереси невизначеного кола осіб та накладення судової заборони на подальше здійснення відповідачем протиправної діяльності⁴. В запропонованих визначеннях слід відзначити безумовний позитивний момент: розкриваючи зміст підстави групового позову та позову на захист невизначеного кола осіб, автор вказує на джерело її формування. Оскільки формування підстави колективного позову відбувається за участі кількох осіб, і це є її специфічною ознакою, то для характеристики підстави колективного позову порядок, спосіб, джерело формування має важливе значення. Однак поняття, сформульовані Г. О. Аболоніним, містять альтернативу в своїй суті, що ускладнює його сприйняття.

Ю. Ю. Трач говорить про стандартність підстав позовних вимог⁵. Але використання такого терміна не є достатньо точним. Слово «стандарт» має різні значення: 1) зразок, якому має відповідати, задовольняти щось за своїми ознаками, властивостями; 2) дещо шаблонне, трафаретне, що не містить нічого творчого⁶. Запропоноване розуміння є дещо формальним, не враховує можливу диференціацію вимог та дає широкі можливості для звуженого тлумачення.

Аналіз наведених у літературі підходів до розуміння підстави колективного позову актуалізує проблему її структури. Спроби визначити особливості підстави колективного позову приводять до визнання існування в її складі кількох складових. І це закономірно, оскільки колективний позов стосується значної кількості позивачів, отже, по своїй суті об'єднує кілька вимог.

Як інструмент захисту прав (інтересів) значної кількості осіб, колективний позов складається із об'єднаних вимог усіх учасників колективу позивачів. За відсутності конструкції колективного позову, або в разі небажання потенційного учасника приєднатися до колективного провадження, кожна окрема вимога може розглядатися судом в якості самостійного позову. Тільки позивач вирішує, яким шляхом йому краще захистити своє порушене або оспорене право (законний інтерес). При цьому кожна окремо взята вимога має своє підґрунтя, сукупність юридичних фактів, на яких вона ґрунтується.

³ Батаєва Н. С. Судебная защита прав и интересов неопределенного круга лиц : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Батаєва Н.С.; МГЮА. – М. – 1998 г. – С. 63-64.

⁴ Аболонин Г. О. Цит. работа. – С. 32, 36.

⁵ Трач Ю. Ю. Окремі аспекти доказування в груповому позові / Ю. Ю. Трач // Держава і право. – 2010. – Вип. 47. – С. 401.

⁶ Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; РАН. Ин-т рус.яз., Рос. Фонд культуры. – М. : Азъ Ltd, 1992. – С. 787.

Таким чином, структурною одиницею підстави колективного позову є підстава позовної вимоги кожного з учасників колективу позивачів. Для об'єднання в колективний позов підстави окремих вимог учасників повинні володіти тим ступенем однорідності, що дозволить їх одночасний ефективний та швидкий розгляд. Саме при порівнянні підстав одиничних вимог можливе застосування тих характеристик, які пропонуються в літературі: «тотожні», «спільні», «єдині» тощо. Ці властивості повинні відобразити необхідний рівень спільності підстав окремих вимог.

Підстави вимог кожного учасника колективу позивачів не можуть бути тотожними. Незважаючи на ту спільність, яка дозволяє об'єднати вимоги в колективний позов, підстава кожної вимоги певною мірою індивідуальна. В будь-якому випадку факти, що вказують на належність права вимоги позивачу (так звані факти активної легітимації), пов'язані тільки з особою позивача і мають індивідуальний характер. Тому тотожності або повного співпадіння підстав вимог членів колективу позивачів немає і не може бути. Саме таке розуміння склалося в тих країнах, де тривалий час використовується колективний позов. Так, досліджуючи груповий позов за законодавством США, М. Г. Єлісеєв підкреслює, що йдеться не про ідентичність вимог, різноманітність фактичних обставин не є вадою групового позову⁷.

Основним чинником процесуальних правил колективного провадження є призначення цього інституту, спеціальні завдання, причини та умови, що викликають його існування. Специфіка низки суспільних потреб, що вказує на недостатність процесуального регулювання, його неможливість подолати певні труднощі та проблеми, зумовлює вимогу конструювання особливих процесуальних засобів. Фактори виникнення і розвитку колективного позову трансформуються в завдання створення спрощеного, пришвидшеного, зручного та справедливого механізму розгляду однорідних вимог значної кількості осіб. Ми погоджуємося з Ю. Ю. Трачем, який говорить про існування потенційної можливості оптимізації доказування в справах за груповими позовами, заснованої на особливих якостях вимог усіх учасників групи⁸. Отже, конструкція колективного провадження має будуватися в руслі забезпечення ефективності вирішення наявних завдань.

Повною мірою це положення є визначальним для формування підстави колективного позову, детермінуючи ту міру однорідності підстав вимог окремих учасників колективу позивачів, яка дозволить об'єднати ці вимоги в колективне провадження. Таке об'єднання має охоплювати всі випадки, що зроблять можливим спрощення, пришвидшення, зручність та справедливість розгляду значної кількості вимог; та відкидати ті випадки, в яких підстави вимог через свою різноманітність не дозволять об'єднаному розгляду виконати поставлені завдання, затягнуть або унеможливлять єдиний процес. Виходячи з викладеного, на нашу думку, можуть бути об'єднані в колективний позов вимоги, підстави яких є однотипними.

⁷ Єлісеєв Н. Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран : учебник / Єлісеєв Н.Г. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Проспект, 2004. – С. 513.

⁸ Трач Ю. Ю. Цит. праця.

Звичайно, категорія «однотипні підстави вимог» має оціночний характер та вимагає тлумачення. Звернувшись до світового досвіду, відзначимо, що законодавство низки зарубіжних країн формує вимоги до підстави колективного позову як оціночне поняття, зміст якого встановлюється судом при сертифікації колективу позивачів. Практика застосування виробляє певні критерії, які конкретизують це поняття та полегшують його застосування судами та юристами-практиками. Так, М. Г. Елісеєв вказує, що у США типовість вимог вважається дотриманою, якщо вимоги чи заперечення засновані на одній події або на одній і тій самій правовій концепції. Також в якості критерію допустимості групового провадження використовують фактор домінування спільних питань над індивідуальними. Домінуючими є ті питання, що визначають результат справи⁹.

П. П. Колесов конкретизує спільність підстав вимог позивачів у посиланні на невиконання ідентичних умов договору; якщо всі учасники групи є постраждалими від «звичайної» поведінки відповідача; коли значна кількість людей отримала тілесні ушкодження внаслідок катастрофи. Водночас вимога спільності вважається недотриманою, якщо питання права пов'язане з різною юрисдикцією; або, наприклад, отруєння токсинами відбулося в різних кількостях, в різний час, різними людьми, викликало різні наслідки; або коли, виходячи з характеру вимоги, необхідно встановлювати конкретні факти, що стосуються певної особи¹⁰.

Отже, підстава вимоги кожного учасника колективу позивачів може містити спільний для всіх факт, який є приводом до позову. Наприклад, єдина дія відповідача, якою порушено права всіх учасників колективу позивачів (правопорушення, забруднення довкілля, видання неправомірного розпорядження тощо). Саме цей факт включається до підстави вимог усіх учасників колективу позивачів. Він є основою спільності підстав вимог усіх учасників колективу позивачів. У такому випадку немає необхідності дослідження обставин, що стосуються власне факту правопорушення щодо кожного з позивачів. Це дозволить об'єднати вимоги та спростити і прискорити їх розгляд.

Однак можливе об'єднання в колективному провадженні й вимог, що не мають у своїй підставі спільного факту. Так, світова практика доводить успішність використання конструкції колективного позову для розгляду спорів, що впливають з діяльності фінансових пірамід, для захисту прав позивачів, у фінансово-кредитній сфері. Подібні випадки не мають в основі спільного факту приводу до позову, що, однак, не заперечує користі від їх об'єданого розгляду.

У літературі факти, що входять до підстави позову, поділяють на три групи:

- 1) факти правотворюючі, з яких безпосередньо випливають вимоги позивача;
- 2) факти активної та пасивної легітимації, через встановлення яких визначається належний характер сторін в процесі;

⁹ Елісеєв Н. Г. Цит. работа. – С. 509-513.

¹⁰ Колесов П. П. Групповые иски в США / Колесов П.П. – М. : ООО «Городец-издат» 2004. – С. 42.

3) факти приводу до позову, які вказують на те, що настав час для звернення до суду¹¹.

Розглянемо, як критерій однотипності фактичної підстави стосується різних її складових:

а) фактів правоутворюючих: всі позовні вимоги реалізуються в одній галузі, вони виникають з однотипних відносин. Для всіх вимог спільною є сфера регулювання (наприклад, трудові відносини), тип відносин (наприклад, відносини між найманим працівником та працедавцем), вид відносин (наприклад, відносини з приводу оплати праці). Однотипність в даному випадку проявляється у відсутності різниці щодо індивідуального позивача: всі правоутворюючі факти щодо кожного з них є однотипними.

б) фактів приводу до позову: порушення прав усіх позивачів вчиняється або однією дією (бездіяльністю), або типовою дією (бездіяльністю). Крім того, це порушення призводить до типових наслідків, що проявляються в одній сфері одним способом. Тому не підлягають об'єднанню вимоги з відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок аварії на підприємстві, якщо в одного працівника ушкоджене здоров'я, а інший втратив майно.

в) факти пасивної легітимації в кожному випадку підтверджують належність одного й того самого відповідача для всіх вимог; за своїм змістом ці факти також є типовими.

Факти активної легітимації в кожного позивача свої, індивідуальні. Слід мати на увазі, що навіть у типовій ситуації може мати місце вимога, що ґрунтується на фактах, які вказують на її індивідуальний характер: це особливі умови на стороні одного з учасників колективу позивачів, які змінюють суть правового спору. Подібна вимога не може бути включена до колективного позову.

Отже, однотипність підстав вимог учасників колективу позивачів встановлюється шляхом перевірки відповідності таким умовам:

1) факти, з яких виникає спірне правовідношення, належать до однієї сфери, типу та виду суспільних відносин;

2) приводом до позовних вимог є єдина для всіх або типова дія (бездіяльність) відповідача;

3) окремі вимоги не ґрунтуються на фактах індивідуального характеру, що змінюють суть правового спору.

В науковій літературі існує концепція виділення двох складових підстави позову: фактичної та правової¹², яка має своє продовження і в площині дослідження підстави колективного позову і трансформується в питання: чи володіє особливостями правове обґрунтування колективного позову та яке це має значення для кваліфікації провадження як колективного.

Насамперед зазначимо, що правове обґрунтування будь-якого позову, в тому числі колективного, істотно відрізняється від фактичної підстави за характером та джерелом формування: фактична підстава позову має суб'єктивний характер

¹¹ *Арбитражный процесс* : [учебник] / под ред. В. В. Яркова. – М. : Волтерс Клувер, 2003. – С. 264.

¹² *Гордон В. М. Основание иска в составе изменения исковых требований* / Гордон В. М. – Ярославль : Типография Губернского правления, 1902. – С. 74; *Осокина Г. Л. Иск (теория и практика)* / Осокина Г.Л. – М.: Городец, 2000. – С. 118.

та формується позивачем, а правове обґрунтування є об'єктивною категорією та встановлюється судом. Фактична підстава позову є його першоджерелом, а правове обґрунтування, кваліфікація – похідним, вторинним елементом. Крім того, правове обґрунтування не впливає на прийняття заяви до розгляду та її вирішення.

Вказана різниця має місце і в колективному позові. Однотипність правових підстав вимог учасників колективу позивачів обумовлює єдність правової кваліфікації. Слід звернути увагу на те, що факти – це завжди конкретно визначені явища дійсності. Натомість правове обґрунтування, кваліфікація спірних відносин – це абстракція, модель поведінки. Тому, якщо про єдність фактичної підстави для всіх учасників колективу позивачів не може бути мови через їх індивідуальність для кожного, то єдність правового обґрунтування (кваліфікації) є закономірним наслідком однотипності фактичних підстав. Отже, підстави вимог учасників колективу позивачів характеризуються однотипністю, а їх правове обґрунтування є єдиним.

У сукупності підстави вимог усіх учасників створюють підставу колективного позову. Однак, у зв'язку з тим, що колективний позов є не тільки простою сумою вимог, а й має властивості інтегрованого явища, підстава колективного позову є не просто сумою підстав вимог учасників. До підстави колективного позову входять також факти, що обґрунтовують об'єднання вимог в одне провадження. Ці факти підтверджують масовий характер порушень, вказують на те, що дії (бездіяльність) відповідача стосуються значної кількості осіб. Такі факти входять до підстави колективного позову, обґрунтовуючи саму можливість об'єднання та спільного розгляду вимог у колективному провадженні.

Формування підстави позову відбувається поступово, і в цьому беруть участь як потенційні учасники колективу позивачів та особи, що бажають розпочати колективне провадження, так і суд. Початкові дії з формування підстави колективного позову виконуються потенційними учасниками колективу позивачів, які мають сформулювати підстави своїх вимог, передбачити їх подібність до вимог інших осіб та розпочати практичну реалізацію бажання вирішення своїх вимог у формі колективного позову.

Значна роль у формуванні підстави колективного позову належить особам, що бажають розпочати колективне провадження, оскільки саме вони об'єктивують позовні вимоги та визначають їх перспективи розгляду в порядку колективного провадження. Також на них покладається обов'язок обґрунтування тієї частини підстави колективного позову, що підтверджує значну кількість потенційних позивачів.

Однак вирішальна роль для визначення підстави власне колективного позову належить суду. При прийнятті рішення про подальший розгляд об'єднаних вимог у колективному провадженні суд перевіряє відповідність підстави представлених на його розгляд об'єднаних вимог умовам колективного провадження. Суд встановлює однотипність підстав потенційних учасників колективу позивачів та наявність фактів, що вказують на доцільність розгляду в порядку колективного провадження. На даному етапі, не вирішуючи вимог по суті, суд визначає відповідність підстави колективного позову. Негативне

рішення суду із вказаного питання не вказує на безпідставність вимог членів колективу позивачів, воно свідчить про недоцільність їх об'єднання в колективному провадженні. Однак сутність судової діяльності із встановлення відповідності колективного позову певним ознакам потребує окремого самостійного дослідження.

Отже, підстава колективного позову має низку особливостей, які проявляються в тому, що досліджувана категорія об'єднує як сукупність юридичних фактів, що обґрунтовують вимоги учасників колективу позивачів, так і юридичні факти, що вказують на доцільність об'єднання цих вимог у колективному провадженні. Основною ознакою вимог окремих учасників колективу, що дозволяє їх об'єднання та робить ефективним колективне провадження, є однотипність їх підстав.

Fesyk Kyrylo. Basis of the collective claim: concept, structure, formation order

The article is devoted to research of right to appeal against judgements submitted during class action trial. Subject structure specificity and collective controversy mechanism are reflected in peculiarities of appealing against judgements of the court. The appealing against judgements' theory is based on complaint as the main way of appealing, means of judicial errors' correcting and as a guaranty judgements' justness therefore the right to appeal a decision is subject of trial legal status determinant. Right to appeal against judgements by the representatives of plaintiff group, defendant and other individuals involved in the case is determined by the general rule and it doesn't cause any difficulties. At the same time the author emphasizes on the issue of appealing against judgements' possibility used by certain participant in spite of plaintiff group point.

The author is based on the statement that collective proceeding is intended to resolve a great number of typical claims; it is suggested unity of plaintiff group points. Therefore the rules of legal proceeding should be composed in order to provide maximum conditions for will unity. The author regards distribution of plaintiff group powers and its separate participants as its basis and considers that plaintiff group participant's right to appeal against judgements is related to court decision only in the part of its individual claim. Thus, if class action claim is partly satisfied by court, extrinsic evidences for appealing are within plaintiff group. Complaint can be made either by plaintiff group representatives or the participants who are not satisfied by this decision.

In much the same way it is suggested to decide an issue connected with judgements that can be appealed by plaintiff group representatives in the case of their dissatisfaction. Separate plaintiff group participants are not to be endowed with full right to appeal against judgements as being not one of plaintiff group representative this participant isn't the spokesman of the whole group interests in the course of legal proceeding. At the same time the author considers that some decisions can be appealed by certain participant within his individual claims.

It is proved that right to appeal against judgements concerning to plaintiff group as a whole can't be resides to its certain participant. This power can be exercised only by plaintiff group representatives. If plaintiff group representatives don't carry out their appealing duties properly, plaintiff group has right to replace them with other individuals in any time. In the case of certain participants discord with the general point of plaintiff group connected to appealing against judgements, such individuals can disaffiliate with the staff of plaintiff group at any time, take personal legal recourse and conduct legal proceeding at their own discretion. Thus the author infers that right to appeal against judgements in the case of class action should be belonged fully to plaintiff group representatives and plaintiff group participants only within personal claim of everyone.

The problem of possibility to appeal against judgements in the case of class action for potential representatives of plentiful group who are not affiliated as its participants. According to general rule this appealing is allowed if judgements abuse person's rights and interests not to be involved in the case. As for potential representatives of plentiful group not to be joined class action legal proceeding, possibility of appealing should be solved in the plane of abusing rights' ascertainment and discrimination of those individuals not to be taken part in class action legal proceeding.

It is proved that appeal against judgements by potential representatives of plentiful group who are not affiliated is possible only if their rights and interests are abused by such decisions. The argument of not being taken sufficient measures as for detection of all comers to join class action by representatives of plentiful group and court, can be adduced by prosecutor (or prosecutors) as an evidence of appealing against judgements in the case of class action. If appointed evidence is supplemented by instruction of decision unjustness in the class action, that put plentiful group participants in better position compared to other individuals, such complaint is considered to be conditioned.

The author analyses some judgements which can affect rights and interests of legal proceeding participants in particular the judgements of plentiful group certification. It is proved that judgement of certification dismissal to plentiful group should be eligible for separate procedure in appeal. However judgement of certification to plentiful group shouldn't be eligible for separate procedure in appeal.

Key words: civil legal proceedings, collective claim, claim basis, uniformity of requirements.

УДК 347

Сутність доказової діяльності в цивільному судочинстві

Н. Б. Фартушок,

аспірант Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України

Аналізується сутність доказової діяльності в цивільному судочинстві. Вихідним засновком вивчення доказової діяльності є з'ясування її співвідношення з низкою понять і категорій, що мають неправовий характер. Зокрема, йдеться про такі поняття та категорії, як «пізнання», «логіка», «мислення», «переконання» тощо.

Автор доходить висновку, що процеси пізнання і переконання у сукупності відображають сутність доказування у цивільній справі. Грунтуються зазначені процеси на правилах логіки. При цьому доказування не може бути визнано видом пізнання або переконання, воно є особливою діяльністю, яка, крім того, регламентується зовнішніми правилами процесуальної форми.

Ключові слова: цивільний процес, доказування, доказова діяльність, логіка, пізнання, переконання.

Фартушок Н. Б. Сущность доказательной деятельности в гражданском процессе

Анализируется сущность доказательной деятельности в гражданском судопроизводстве. Исходным посылом изучения доказательной деятельности является установление ее соотношения с рядом понятий и категорий, имеющих неправовой характер. В частности, речь идет о таких понятиях и категориях, как «познания», «логика», «мышление», «убеждения» и др. Автор приходит к выводу, что процессы познания и убеждения в совокупности отражают сущность доказывания по гражданскому делу. Основываются указанные процессы на правилах логики. При этом доказывание не может быть признано видом познания или убеждения, оно является особой деятельностью, которая, кроме того, регламентируется внешними правилами процессуальной формы.

© Фартушок Назар Богданович – аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України